Hallituksen esitys ympäristörikosdirektiivin täytäntöönpanoa koskevaksi lainsäädännöksi

HE 157/2026 vp

Esityksen tarkoitus ja tavoite

- Esityksen mukaisella lainsäädännöllä pannaan pääosin täytäntöön uuden ympäristörikosdirektiivin velvoitteet (Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2024/1203 ympäristön suojelusta rikosoikeudellisin keinoin ja direktiivien 2008/99/EY ja 2009/123/EY korvaamisesta)
- Korvataan vanha ympäristörikosdirektiivi vuodelta 2008; taustalla EU:n komission arvio vanhan direktiivin tehottomasta täytäntöönpanosta
- Hallituksen esityksen valmistelu
  - Valmistelu työryhmässä (05/2024 – 10/2025)
  - Lausuntokierros kevättalvella 2026
  - Jatkovalmistelu oikeusministeriössä
- Tavoite: ympäristörikosdirektiivin velvoitteiden täytäntöönpano; ympäristön suojeleminen entistä tehokkaammin rikosoikeudellisin keinoin ja ympäristörikollisuuden ennalta ehkäiseminen ja torjuminen

Esityksen ydinsisältö (1/6)

- Ympäristön turmelemista ja luonnonsuojelurikosta koskeviin rangaistussäännöksiin lisättäisiin uusia tekotapoja
  - Merkittävimmät täydennykset koskevat ympäristön turmelemisen (rikoslain (39/1889), RL, 48 luvun 1 §) osalta:
    - Jätteiden laitonta keräämistä, kuljettamista ja keräämistä sekä eräiden jätehuoltoon liittyvien velvollisuuksien laiminlyöntiä
    - EU:n kemikaaleja ja haitallisia aineita koskevien asetusten vastaista aineen markkinoille saattamista
    - Eräitä säteilylain ja uuden ydinenergialain vastaisia tekoja
    - Ympäristön muuttamiseen ryhtymistä ns. YVA-hankkeen toteuttamiseksi ilman laissa edellytettyä lupaa tai suunnitelmaa

Esityksen ydinsisältö (2/6)

- Luonnonsuojelurikosta koskevaan säännökseen (RL 48 luvun 5 §) lisättäisiin tekotapoina:
  - Luonnonsuojelulainsäädännön vastainen luontokohteen myytäväksi tarjoaminen
  - Luonnonvaraisten eläinten ja kasvien kauppaa koskevan niin sanotun CITES-asetuksen vastainen eräiden kohteiden maahantuonti
  - Oikeudeton Natura 2000 -verkostoon kuuluvalla alueella olevan, alueen suojelun perusteena olevan, luontodirektiivissä tarkoitetun eläinlajin yksilön tai yksilöiden häiritseminen siten, että se haittaa merkittävästi lajin suotuisan suojelutason säilyttämistä tai saavuttamista

Esityksen ydinsisältö (3/6)

- Uusia rangaistussäännöksiä rikoslakiin
  - Jäterikos ja törkeä jäterikos (RL 48 luvun uusi 4 a ja 4 b §)
  - Ilmakehän heikentäminen ja törkeä ilmakehän heikentäminen (RL 48 luvun uusi 4 c ja 4 d §)
  - Ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikos ja törkeä ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikos (RL 48 luvun uusi 4 e ja 4 f §)
  - Metsäkatorikos ja törkeä metsäkatorikos (RL 48 a luvun uusi 3 c ja 3 d §)

  → Perustekomuodossa rangaistusasteikko sakkoa tai vankeutta enintään 2 vuotta; törkeässä tekomuodossa rangaistusasteikko vankeutta vähintään 4 kuukautta ja enintään 5 vuotta

  - Vieraslajirikos (RL 48 luvun uusi 4 g §)

  → Rangaistusasteikko sakkoa tai vankeutta enintään 3 vuotta

Esityksen ydinsisältö (4/6)

- Lisäksi säädettäisiin uudesta erityisen ankarasti rangaistavasta rikoksesta eli ympäristön tuhoamisesta, jossa enimmäisrangaistus 8 vuotta (RL 48 luvun uusi 5 b §)
    - tahalliset teot, jotka täyttävät törkeän ympäristön turmelemisen, törkeän luonnonsuojelurikoksen tai vieraslajirikoksen tunnusmerkistön, ja
    - jotka aiheuttavat erityisen vakavan vahingon Natura-alueelle, arvokkaalle ekosysteemille tai ilman, veden tai maaperän laadulle tai mainitun alueen tai ekosysteemin tuhoutumisen

- Edellä mainittujen muutosten merkitys:

→ Uudet rangaistussäännökset sekä voimassa olevien täydennykset tulisivat kattamaan paljon sellaisia tekoja, jotka ovat voimassa olevassa aineellisessa ympäristölainsäädännössä rangaistavia sakon uhalla

→ Rangaistussääntely ankaroituisi monen teon kohdalla

→ Rangaistavuuden ala laajenisi joiltakin osin

→ Myös yritys säädettäisiin rangaistavaksi monen teon kohdalla

Esityksen ydinsisältö (5/6)

- Uudet soveltamisalasäännökset rikoslain 48 ja 48 a lukuihin (48 luvun 8 §; 48 a luvun 4 b §)
  - Viranomaisen myöntämän luvan nojalla toimiminen rinnastettaisiin ilman lupaa toimimiseen
  - Koskee eräitä poikkeuksellisia tilanteita; esim. jos lupaa haettaessa lupaviranomaista on erehdytetty tai jos kyseessä oleva lupa ilmeisellä ja olennaisella tavalla rikkoo asiaankuuluvia aineellisoikeudellisia vaatimuksia
  - Jos ilman lupaa toimiminen on säädetty rangaistavaksi, rangaistavuus ulottuisi myös tällaisen luvan nojalla toimimiseen
- Oikeushenkilön rangaistusvastuuta koskevat muutokset
  - Yhteisösakon asteikko ankaroituisi direktiivin velvoitteita täytäntöönpanevien rikosten kohdalla (rikoslain 9 luvun uusi 5 a §)
    - Yleinen asteikko: 2 000 eur – 3 milj. euroa
    - Erittäin suuria oikeushenkilöitä koskeva asteikko: 15 000 euroa – 40 milj. euroa, kuitenkin enintään 5 % maailmanlaajuisesta liikevaihdosta
  - Direktiivin velvoitteita täytäntöönpanevien ympäristörikosten kohdalla sovellettavat yhteisösakon asteikot poikkeaisivat huomattavalla tavalla muihin rikoksiin sovellettavasta yhteisösakon asteikosta (850 – 850 000 euroa)
  - Useita uusia tekoja oikeushenkilön rangaistusvastuun piiriin

Esityksen ydinsisältö (6/6)

- Muita muutoksia rikoslakiin, esim.
  - Törkeän rikoksen ilmoittamatta jättäminen kattamaan ympäristön tuhoamisen (rikoslain 15 luvun 10 §)
  - Terroristisessa tarkoituksessa tehty ympäristön tuhoaminen uutena rangaistussäännöksenä (rikoslain 34 a luvun 2 §)
- Muut lainsäädäntömuutokset, mm.
  - Pakkokeinolaki (806/2011)
    - Eräitä salaisia pakkokeinoja koskevat säännökset
  - Poliisilaki (872/2011)
  - Kansalaisuuslaki (359/2003), rajavartiolaki (578/2005), laki Puolustusvoimien virka-avusta poliisille annettu laki (342/2022)
  - Hankintalait (1397/2016 ja 1398/2016)
  - Säteilylaki (859/2018) ja uusi ydinenergialaki (775/2026)

Perustuslakivaliokunnan lausunnon tarpeellisuus

- HE:n mukaan lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisjärjestyksessä
- Perustuslakivaliokunnan lausunnon antamista pidetään suotavana
  - rangaistussääntelyn oikeasuhtaisuuden arviointi
  - rangaistavuuden alan laajentuminen; perusoikeuksien rajoitusedellytysten ja kriminalisointiperiaatteiden edellytysten täyttyminen
  - perustuslain (731/1999) 8 §:n mukaisen rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen edellytysten toteutuminen
  - perustuslain 10 §:n mukaisen yksityiselämän suojan toteutuminen
  - perustuslain 21 §:n mukaisen oikeusturvan ja siihen liittyvän luottamuksensuojan toteutuminen

Rangaistavuuden alan laajeneminen, keskeiset muutokset (1/2)

- Ympäristön turmeleminen (RL 48 luvun 1 §)
  - Esim. vaarallisten aineiden kuljetuksesta annetun lain (541/2023; jäljempänä VAK-laki) vastainen jätteen kuljettaminen (RL 48 luvun 1 §:n 1 momentin uusi 3 kohta)
  - Eräiden EU:n kemikaaleja tai haitallisia aineita koskevien säädösten vastainen markkinoille saattaminen (RL 48 luvun 1 §:n 1 momentin uusi 8 kohta)
  - Ympäristön muuttamiseen ryhtyminen ympäristövaikutusten arvioinnista annetussa laissa (252/2017) tarkoitetun hankkeen toteuttamiseksi ilman laissa edellytettyä lupaa tai suunnitelmaa (RL 48 luvun 1 §:n uusi 4 momentti)
- Uudet rangaistussäännökset
  - Jäterikos (RL 48 luvun uusi 4 a §)
    - Mm. VAK-lain vastainen vaarallisen jätteen kuljettaminen (1 momentin 1 kohdan b alakohta)
  - Ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikos (RL 48 luvun uusi 4 e §)
    - Uusia tekoja rangaistavuuden piiriin

Rangaistavuuden alan laajeneminen, keskeiset muutokset (2/2)

- Metsäkatorikos (RL 48 a luvun uusi 3 c §)
- Yrityksen rangaistavuus
- Lisäksi
  - Joidenkin EU-asetusten kohdalla uusia tekotapoja rangaistavuuden piiriin
  - Joidenkin säädösten kohdalla joidenkin sellaisten velvollisuuksien tai kieltojen rikkominen rangaistavuuden piiriin, joiden vastaista menettelyä ei nykyisin ole kriminalisoitu

Rangaistussääntelyn ankaroituminen, keskeiset muutokset (1/2)

- Monet ympäristön turmelemista koskevaan säännökseen lisättävistä tekotavoista
  - Perustekomuoto: sakkoa – vankeutta enintään 2 vuotta
  - Törkeä tekomuoto: vankeutta vähintään 4 kuukautta ja enintään 6 vuotta
- Luonnonsuojelurikosta koskevaan säännökseen lisättävät tekotavat
  - Perustekomuoto: sakkoa – vankeutta enintään 2 vuotta
  - Törkeä tekomuoto: vankeutta vähintään 4 kuukautta ja enintään 4 vuotta
- Jäterikos, ilmakehän heikentäminen ja ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikos
  - Perustekomuoto: sakkoa – vankeutta enintään 2 vuotta
  - Törkeä tekomuoto: vankeutta vähintään 4 kuukautta ja enintään 5 vuotta

Rangaistussääntelyn ankaroituminen, keskeiset muutokset (2/2)

- Vieraslajirikos
  - Rangaistusasteikko: sakkoa – vankeutta enintään 3 vuotta
- Ympäristön tuhoaminen
  - Rangaistusasteikko: vankeutta vähintään 1 ja enintään 8 vuotta
- Terroristisessa tarkoituksessa tehty ympäristön tuhoaminen
  - Rangaistusasteikko: vankeutta vähintään 1 ja enintään 10 vuotta

- Yhteisösakon asteikon ankaroituminen direktiivin kriminalisointivelvoitteita täytäntöönpanevien rikosten kohdalla

Rikosoikeudellinen laillisuusperiaate

- Edellytykset täsmällisestä, tarkkarajaisesta ja ennakoitavasta rangaistussääntelystä
- Sääntely-ympäristön, hallintoaksessorisuuden ja aineellisen ympäristölainsäädännön erityispiirteiden merkitys
- Blankorangaistuskriteerien edellytysten huomioiminen
  - Mm. viittaukset aineelliseen lainsäädäntöön, jonkinlainen aineellinen luonnehdinta
- Sääntelyn kohteen merkitys

Yksityiselämän suoja

- Eräät pakkokeinolain (PKL) 10 luvun salaisia pakkokeinoja koskevat säännökset
  - Törkeä jäterikos ja ympäristön tuhoaminen telekuuntelun perusterikoksiksi (PKL 10:3)
  - Terroristisessa tarkoituksessa tehty ympäristön tuhoaminen telekuuntelun ja asuntokuuntelun perusterikoksiksi (PKL 10:3, 10:17)
- Säteilylain (859/2018) ja uuden ydinenergialain (775/2026) säännökset tarkastusoikeuksista
  - Valvontaviranomaisten tarkastusoikeuksia koskevien säännösten täydennykset siltä osin kuin on kyse kotirauhan suojaamiin paikkoihin kohdistettavasta toimenpiteestä
  - Niiden rikosten joukkoon, joita koskevan epäilyn perusteella on muidenkin säädettyjen edellytysten täyttyessä oikeus tehdä säännöksessä tarkoitettu toimenpide, lisättäisiin uuden ydinenergialain ja säteilylain valvonnan kannalta olennaiset rikokset (säteilylain 176 §:n 3 mom. ja uudin ydinenergialain 358 §:n 3 mom.)

Oikeusturva ja luottamuksensuoja

- Rikoslain 48 ja 48 a lukuihin uudet soveltamisalasäännökset (RL 48 luvun 8 § ja 48 a luvun 4 b §)

  Ilman lupaa toimimiseen rinnastetaan tätä lukua sovellettaessa toimiminen toimivaltaisen viranomaisen myöntämän sellaisen luvan nojalla, jota haettaessa lupaviranomaista on erehdytetty luvan myöntämisen kannalta olennaisista seikoista, lahjottu tai pakotettu, taikka sellaisen luvan nojalla, joka ilmeisellä ja olennaisella tavalla rikkoo asiaankuuluvia aineellisoikeudellisia vaatimuksia.

- Suhde oikeusturvaan ja luottamuksensuojaan
  - Säännös koskisi poikkeuksellisia tilanteita
  - Esim. viranomaisen lahjomisessa ja pakottamisessa selvästi kyse menettelyistä, joihin perustuen saatuun lupaan ei voida yhdistää oikeusjärjestyksen perusteella oikeutettuja ja suojattuja odotuksia
  - Lupa, joka ”ilmeisellä ja olennaisella tavalla rikkoo asiaankuuluvia aineellisoikeudellisia vaatimuksia”
    - Luvassa olevan virheen ilmeisyys ja olennaisuus; ilmiselvä tilanne, muu kuin vilpitön mieli
    - Luvan perusteella ”toimiminen”

Muuta

- Lakiehdotusten voimaantulo mahdollisimman pian
  - Ympäristörikosdirektiivin täytäntöönpanon määräaika ollut 21.5.2026
  - EU:n komissio käynnistänyt rikkomusmenettelyn heinäkuussa 2026
- Ahvenanmaan maakunnalla lainsäädäntötoimivaltaa

Kiitos!

Leena Mäkipää

leena.makipaa@gov.fi

p. 029 515 0082

OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET